

8/11

ser. 48⁽²⁾

M. E. Ledwaba, PPR.

1

0-15

Masesane History
Matebele a'ka Mashashaan

K34/11

1/3

Byale ke bolôla ka setoe fêla mo. Ke ba xa Masašane. Bôna xa ba fihlile mona Transvaal xo thwe ba ile ba axa kowa Thswane, Moretele ba na le kxoši Manala ngwanabô e le Tsutsa. Komme sethšaba boxolo sa tloxa le Tsutse sa ya nokeng ya Moutse xobane o be a fentšwe, sa Manala sôna sa šala xo fihla byale. Mo thabeng ya Mmasa Tsutsa a ba kxoši, le ba mošatê ba tla xo ineêla. Xo be xo le bôna ba xa-Tsutsa, ba xa-Ledwaba le ba xa-Kekana ka moka ba bušwa ke yêna Tsutsa. Byale bôna ba ipitša ka morêna wa bôna ba re: re Matsutsa. Naxa yeo e bitšwa xa Mapôxô. Ba rile xo tloxa fao ba nyaxa noka ya Lepelle ba ya xo dula thokô ya Leboya. Ba xa-Kekana ba dula xa Uba makxwareng. Ka xe banna ba be ba tsoma ba ba ba fihla naxeng ya Moletlane, mme ba e kxanyoxa kudu. Ba fihla ba bolêla xaê, mme sethšaba sa huduxêla nthse. Xwa no ba le hlôpha tšê pedi sa xa-Kekana sa bo Tsutsa le sa xa Ledwaba. Motse wa xa-Ledwaba ôna ~~mo~~ o be o le xa Maxašola bohlabêla bya Moletlane. Xôna mo kxoši ya ba xa-Ledwaba ya ferekanya sethšaba kxoši yeo e be e bitšwa xore ke Maditšhi. Xo ile xwa re ka sebaka se sengwê xwa dirwa meraka ya kxoši, ngwana yo monyane a dula morakeng le sekxao se sexolo sa batho. Byale kxoši xe e xodile ya swanêla xo nea barwa ba xaxwe dikôtsê.

Xwa ba le kxobokanô e kxolo kudu, mme kxoši ya êma madulong a yôna ya phêpêla ya ya kowa le kowa xwa re uwoo uwoo mme a re xe a retoloxa a fa barwa ba xaxwe marumô a re:

Tšea Lehlaxanyane la kxôhlô ka xo ryalo a nea lerumô la ka ntsôxôtlô xo yo moxolo, ya monyane (Meletsê) a mo nea ka le letona ka fao sethšaba sa kxopya kudu. Yaba kxoši e šetše e sebile e monyane xore dikxomo tšeo a naxo le tšôna morakeng a se ke a lesa ba mo tšêêla tšôna, ke tša xaxwe. Byale ka nakwana engwê xwa kwala xore kxoši e a lwala, kafao xo nyakêxa kxomo tšê di sehla, byale ba no ya xo di tšea morakeng. Athe kxoši yôna e be e šetše e hwile, ka xobane kxalê xa xo be xo thwe kxoši e a lwala xo bolawa dikxomo, xo be xo tsebya xore e hwile. Le batho bao ba dutšexo ba ja le yôna ba be ba swarwa ba bolawe xo thwe ba alêla kxoši. Byale xwa re ka tšatšhi le xolo le tee norwa kxoši

Meletsê a xakala le dikxomo tšela tša mošatê, bê kxane re re ke tša mošatê, a šupa letsatsi. Ka fao bôna ba loxa maanô a xo mmolaya. Motho ê twêê a fihla a mo loma ts[^]bê. A re "O tseba O dutše, le bulexile la xaxo lehona. Meletsê le sethšabana sa xaxwe ba se bo patê, mo xo owe motse, ba tšwa ba thšaba. Ba mošatê ba rile ba fihla bošexo ba humana Borwa bo fukile. Ba re ka dipelo xo tlala, ba rata xo ba latêla ba ba humana Thoxaneng ba leka xo lwa ka boxale, fêla ba xa Lehlaganyane la Kxohlo ba ba fenya, mme ba boêla ka 'pelo tše diso xaê.

Byale ba xa Meletsê bôna ba fêla ba tšwêla pele ka xo thotha ba ya ba dula Sekakakeng, le xôna fao ba mošatê ba lekile xo ba latêlêla fêla ba no ~~x~~ palêlwa. Meletsê yêna byale e be e šetše e le kxoši ya bôna ba ba xa Ledwaba. Kxoši a ba le morwa a mo thea leina la Mathêtha, mo ke xa ba le Mahlokolo Sehwiwidung (Marabastata). Xomme mokxalabyê Meletsê yêna o be a sa phela, morwaxwe a ba le barwa le yêna. Ke fao ba humanexo maxošana a mantšinyana fa. Morwa Mathêtha ya ba Thipa le yêna a buša. Byale ba rile xe ba bôna xore ba dutše ba thôma xo loxa manô a xo tšea maxošana ao. E be e le bo ~~fafa~~ Teffa, Legodi, Sekhaolêlo le bo Mokale. Byale ba nyakišiša tsela ya xo ba thopa. Ba leka ka xo hlôra kxošana Mokale, yêna a ba palêla. Byale tsatsi le lengwê xwa tla xo bôna khalo xo tlo lothša byale

6 ba mo amoxêla, ba mmotšiša xe e ka ba batho ba xe o mong wa bôna a le mo marumong ba tle ba mo thuše, yêna a ba botša xore aowa. Byale a thaba Matebele Mokonkwa a hlôka kxomo a ja motho. Ba re na xe batho ba ka ya mola Mmumong xo ka ba byang? xo be xo bolêlwa yêna Mokale khalo a re xa xo selô. Byale ba humolu ba re "tuu" ba iša ditaba hloxong. Ka nakô yeo xo be xo šetše xo buša morwa Thipa, Sibasa. Ba rapa lesolô le lexolo, ba re xo iwa Mosesane, byale Matebele a tla phêtha maanô a ôna. Xwa re bošexo-xare motswio wa lla ba xa Mokale ba tsoxa ka Mafolofolo a maxolo ba bile ba re xo sepetšwe athe Matebele xa a sepela thoto e bile e šetše e bofilwe. Ke masoxana le ~~xxxx~~ banna ba

xo be xo bolêlwa yêna Mokale Khalo a re ka xo selô.
 xa Mokale ba phalala ba ya lesolong ka moraxo motse o a thopya,
 7 Matebele a tšwelê na mosadi na kxomo nang a fihile a abêlane
 dintlo tša xa Mokale a rakile dikxalabyê le basadi ba xôna,
 Mokxošana wê kxane ke a lla xwa se sa thuša selô Yaba ke
 mphêla ke phumêxô ya ba xa Mokale. Byale Matebele^e xe a tsene
 mola Mnumong a loxa a mangwê maanô a xo buša a mangwê maxošana
 a ba fa basadi ka moka xore ba tle ba se xane seo ba ba botšaxo,
 ba ba dira byale ba ba kxôna. Byale xo be xo šetše xo buša morwa
 Sibasa Maraba I. Ka moraxo ba rile xe kxôro e bitša, ba tla ka
 moka mme xwa laolwa lesolô. Ka moraxo xwa buša Phahlaphahla yeo
 e lexo morwa Maraba I Phahlaphahla yêna a bêlêxa Maraba II.
 Xomme ka nakô yeo Makxowa a dira taba e mpe kudu mo
 sethšabeng sa Matebele. Maburu a khukhuretša batho e sa le ka
 mesô ka ntlê xo sekxopi ba ba bolaya sepoxo. Kxoši ya fišetšwa
 ka lexolong Mmadiputšane kxaufsi mo xo lexo sehlare sa Mohlatša.
 8 Ka tsatši leo Matebele a bonthša leratô le pôtêxô xo kxoši ya
 bôna. Banna xe mokxoši x o lla xore kxosi e swetse ka lexolong
 ba phalala ka moka xo yô itahlêla ka kxabong ya mollô xore ba
 hwê le kxosi ya bôna. Xe e le dillong, sethšaba sa phumêxa sa
 ya xa Mphahlêlê le morwa kxoši Makatakele. Matebele a ya a
 thopa dikxomo xa Ngwana mo Mphahlêlê a rata xo ba jabetša, 'me
 bôna ba itloxêla ba re xa ba feta xapê Marabastata Leburu
 Engnase a re ba dulê naxong ya xaxwe, ya re ka xore tša Maburu
 ba šetše ba di bone ba xana ba fetêla Matududi. Makatakele o
 hwetše xôna a na le morwedi wa xaxwe Mosenyamahlô fêla. Xwa
 buša mohumaxadi Mašana, mme le yêna a hwa, byale xo
 buša Maraba Mosenyamahlô le yêna o hwile ngôxôla ka 1937.

F.N.D. S. 48.